

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної і спеціальної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

Ковшар О.В.

«__» _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 2024р.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ «ШКОЛЯР» ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.
УКЛАДАННЯ ЗБІРКИ ЗАВДАНЬ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОМ-22
рівень вищої освіти «магістр»
спеціальності
012 Дошкільна освіта
Філіпової Ольги Василівни

Керівник доктор педагогічних наук,
професор Ковшар Олена Вікторівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ДО НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ “ ШКОЛЯР” ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	5
1.1. Аналіз наукових досліджень організації процесу підготовки дітей до школи та до нової соціальної позиції “ школяр”	5
1.2. Характеристика феномена «наступність». Наступність дошкільної та початкової освіти.....	14
1.3. Партнерська взаємодія педагога-вихователя та вчителя початкових класів в підготовці старших дошкільників до нової соціальної позиції “школяр”	25
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. ПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ “ШКОЛЯР”	32
2.1 Стан підготовки до нової соціальної позиції ”школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога- вихователя та вчителя початкових класів.....	32
2.2. Методичні рекомендації з підготовка до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів..	38
Висновки до другого розділу.....	41
ВИСНОВКИ	45

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	53
Додаток А.....	53
Додаток Б.....	60
Додаток В.....	61
Додаток Г.....	63
Додаток Д.....	65

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальним завданням сучасної дошкільної та початкової освіти є втілення принципу непервної освіти, забезпечення її розвитку, безперервності, наступності, перспективності й спадкоємності в розвитку дітей передшкільного віку, забезпечення літичного розвитку, організація спадкоємності та перспективності освітнього процесу у всіх ланках: дошкільної та початкової освіти.

Підготовленість дітей до безперервного навчання в початковій школі є основою, від якої залежить її майбутній успіх в навчанні, готовність бути відповідальним, самостійним, реалізація довільної поведінки, самодостатність і активності, яка значною мірою впливає на психічне та соматичне здоров'є особистості. Описані умови є основою для адаптації до нової соціальної позиції, основою для реалізації особистих потенційних можливостей. На сучасному етапі розвитку суспільства для сучасної людини її активна позиція, здатність правильно розв'язувати складні життєві ситуації, діяльність в реалізації поставлених завдань. Нашому суспільству потрібні соціальноактивні, ініціативні особистості. Основи таких якостей особистості формуються в дошкільному дитинстві.

Над питанням розвитку та виховання особистості в період дошкільного дитинства можна прослідкувати в працях таких науковців: О.Ковшар, О.Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачківська, С. Ладивір та ін.

Важливість питань, для педагогічної практики, таких як проблеми виховання та розвитку, соціалізації особистості дитини передшкільного віку в наступності з віком молодшого школяра,

взаємодія в процесі підготовки та початком навчання в початковій школі педагога-вихователя та вчителя початкових класів та недослідженість обумовили вибір теми дослідження: «Підготовка до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів».

Мета дослідження –теоретично обґрунтувати процес підготовки до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом взаємодії в процесі наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів та розробити відповідні методичні рекомендації.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові джерела та уточнити сутність понять «соціалізація», «соціальна позиція “школяр”», «наступність», «наступність педагога-вихователя та вчителя початкових класів».

2. Розкрити в контексті підготовки старших дошкільників до соціальної позиції “школяр” реалізацію принципу наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів.

3. Розробити методичні рекомендації з організації процесу соціалізації та підготовки до нової соціальної позиції” школяр” старших дошкільників засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів .

Об’єкт дослідження – процес соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – підготовка до нової соціальної позиції” школяр” старших дошкільників засобом організації взаємодії в наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів

Для досягнення мети дослідження та реалізації завдань нами застосовано наступні **методи**: аналіз та узагальнення наукових джерел, методичної й психолого-педагогічної літератури для уточнення ключових понять; спостереження, аналіз методичної літератури, для обґрунтування методичних засад процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку, підготовки до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого передшкільного віку засобом реалізації взаємодії в процесі наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів .

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та апробації методичних рекомендацій по соціалізації особистості дитини старшого дошкільного віку, підготовки до нової соціальної позиції “школяр” в процесі реалізації принципу наступності у взаємодії педагога-вихователя та вчителя початкових класів.

Структура й обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 67 сторінок

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ДО НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ “ШКОЛЯР” ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Аналіз наукових досліджень організації процесу підготовки дітей до школи та до нової соціальної позиції “школяр”

Основним із завдань закладу дошкільної освіти в сучасних реаліях є формування готовності старших дошкільників до нової соціальної ролі – «школяр». Дослідження процесу соціалізації дошкільників розглядаємо в аспекті дослідження психологів (Л. Виготського, Л. Божович, Д. Ельконіна), стосовно соціальної ситуації розвитку особистості. Науковці доводять та стверджують, що особистість дитини у власному розвитку проходить декілька консективних взаємопов'язаних етапів психічного розвитку. Так, особливості вікового періоду дошкільного дитинства передбачають такими періодичними етапами розвитку особистості є: немовлячий вік, ранній вік, молодший, середній і старший дошкільний вік.

Згідно сталої вікової періодизації в дошкільній педагогіці та переодізації в Законі України про дошкільну освіту ці періоди розділені на молодший дошкільний вік та передшкільний. Кожний із зазначених періодів характеризують власною особливою сукупністю умов організації життєдіяльності дитини, а також побудовою психічних особливостей, що розвиваються під впливом зовнішніх умов.

Акцентуємо, що психологи та педагоги зазначають, що взаємозв'язок умов життя дитини та її психологічні особливості носять великою мірою складний суперечливий діалектичний характер. Л.Божович описує, що перехід до нових умов життя

дитини готується усим попереднім станом розвитку і виникає тільки завдяки успіхам, яких вона досягла під час цього розвитку. А вимоги, які ставить життєвий шлях перед дитиною на новому етапі розвитку, обумовлюють подальший розвиток психіки [35].

Також науковець робить висновок, що, психічний розвиток дитини становить собою особливий процес складних змін через вплив об'єктивних умов зовнішнього середовища, також особливостей її психіки.

Відповідно до праці Л. Виготського, кожний віковий період можна охарактеризувати особливою структурою загальної свідомості (особлива будова відношень і міжфункціональних зв'язків), що, зі свого боку, зумовлює винятковий характер і своєрідну роль кожної окремої психічної функції, що входить до будови свідомості [33].

Науковець особливу увагу приділяв взаємозв'язку психічного розвитку із впливами оточуючої дійсності на дитину. На його погляд, умови життя самостійно невизначають психічний розвиток дитини; в однакових умовах можуть бути сформовані різні особливості психіки, залежить це від того, у яких зв'язках із середовищем знаходиться дитина, та на якому етапі або стадії розвитку вона перебуває [33].

Дослідник вивів термін «соціальна ситуація розвитку»- зміни у психічному розвитку відповідно віку та нові якісні новоутворення»

Науковець тако ж пояснив, що вона включає переживання дитиною цієї ситуації (тобто емоціональне ставлення дитини до оточуючого середовища), а саме потреби, переживання, інтереси дитини; робить висновок: якщо ми хочемо взнати, як на дитину

впливає соціум, необхідно вивчити, яку соціальну позицію/місце посідає дитина в цьому соціумі.

Отже, можна зробити висновок, що розвиток особистості дитини окреслюється співзалежністю між тим місцем, яке вона посідає в соціумі (та вимогам до неї), а з іншого боку, психологічними особливостями, які в неї вже сформувані наслідком попереднього досвіду. Саме із цієї співзалежності утворюється внутрішня позиція дитини, інакше кажучи, система власних потреб і прагнень, які, переломлюючи й опосередковуючи дії соціуму, стають основним рушієм розвитку нових психічних якостей [33].

О.Ковшар стверджує, що соціальна ситуація розвитку особистості старшого дошкільника та першокласника значно різняться. Початок шкільного навчання видозмінює весь «спосіб життя» дошкільника, у нього з'являється новий соціальний статус у суспільстві – школяр – учень, що призводить до нових соціальних вимог до його особистості; нових обов'язків та особистої відповідальності перед соціумом, країною за їх належне виконання[20].

Інші ніж в садочку умови шкільного життя, новий внутрішній стан дитини, нові переживання Л.Виготський окреслив центром, ядром соціальної ситуації розвитку[33].

На думку Л.Божович, готовність дитини діяти або виктонувати всі вимоги в новому шкільному житті, а також присутність ситуацій «успіху і неспіху», завжди залежатиме положення дитини в шкільному соціумі, яке буде супроводитись позитивними чи негативними переживаннями [35].

Науковиця доводить, що у дошкільників поки не з'являються сформовані «шкільні» якості у чистому вигляді, адже вони формуються тільки в процесі тієї діяльності, для якої є необхідними

[11]. Вони не можуть з'явитись без створення спеціальних умов життя, що є характерно-необхідними для повноцінного розвитку дитини початкової школи.

Отже, щоб адаптація дитини до шкільних умов пройшла успішно, потрібно уникнути кризові явища у поведінці першокласника та необхідно підготовлювати дитину до переходу в нову соціальну роль особистісного розвитку напередодні вступу до школи.

Спроможність старших дошкільників до нової соціальної ролі, а саме – «школяр», має на меті планомірну роботу в закладі дошкільної освіти в таких складових:

- ступінь якісного (не кількісного) розвитку пізнавальних процесів, таких як аналіз, узагальнення, диференціація, порівняння та ін.;
- розвиток пізнавальної активності дитини;
- з являються якісні психічні новоутворення у дітей старшого дошкільного віку, а саме: “супідрядність мотивів, розвиток соціальних мотивів поведінки й діяльності, які надалі будуть визначати внутрішню позицію учня”[35];
- також формуються у старших дошкільників «внутрішні морально-етичні інстанції».

За думками науковців зазначені психічні характеристики особистості дитини старшого дошкільного віку будуть провідними в подальшому вже віці молодшого школяра будуть зумовлювати його новий тип поведінки учня (школяра). Показниками базових якостей особистості випускника дошкільного закладу науковці вважають - довільність поведінки, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода і безпечність поведінки, самосвідомість, самоствавлення, самооцінка[33].

Саме ці характеристики зумовлюють гармонійну та комфортну інтеграцію дитини в новий етап життя – початок шкільного навчання. Зупинимось на їх описі.

Зміна позицій дошкільник та молодший школяр вказують на зміни місця дитини в доступних їй суспільних відносинах та всього стилю життя [11].

Аналіз наукових досліджень доводить, що процес готовності дитини-дошкільника до навчання в школі за інтелектуальним розвитком – “це не стільки кількісний запас уявлень”, а показник рівня розвитку інтелектуальних процесів та особливість дитячого мислення. Таким чином, готовність до шкільного навчання вказує на досягнення певного рівня мислительних процесів, а саме: вміння виділяти головне в явищах навколишньої дійсності, порівнювати, узагальнювати, робити висновки. Дитина, що не вміє слідкувати за розповіддю педагога, а також робити прості логічні заключення – не готова до навчання в школі. Таким чином, на думку Л.Виготського, готовність до навчання в школі – вміння узагальнювати та диференціювати у відповідних категоріях предмети і явища навколишньої дійсності[33]. Цю думку також підкреслював Л.Венгер, який стверджував, що готовність дитини до навчання є показником уміння “володіти диференційованим сприйманням, елементарними формами смислового запам’ятовування, відтворюючою уявою, логічного мислення” [25].

Слід зазначити, що Т.Піроженко описувала стан психічних процесів дошкільників у шестирічному віці, а саме:

- помітне вдосконалення пізнавальних процесів, довільність та цілеспрямованість сприймання;
- розвиток наочно-дійового мислення та виникнення його нових форм;

- процес мислення стає образно-мовленнєвим, що дає дитині можливість шукати розв'язки пізнавальних задач;

- процес розвитку зв'язного мовлення забезпечує поліпшення міркувань як одного із способів розв'язання мислительних задач, формування аналітико-синтетичних навичок[25]. Пізнання дошкільника проявляється через пізнавальну активність та пізнавальну активність, що проявляються в особливих видах діяльності, таких як: пізнавальній, ігровій, художньо-образній (наприклад: аплікація, танці, спів, конструювання та ін.) щодо репродуктивного та творчого рівнів [25].

Л.Божович наголошує, що в дошкільників має бути сформований належний рівень пізнавального відношення до реальності; рівень розвитку пізнавальних інтересів, а також потреб, що відображаються в отриманні нових знань, вмінь, що здійснюється в процесі навчання, як соціально-значущій діяльності та утворює нову соціальну роль [35].

Розуміння дитиною змісту освітніх завдань, їх різницю від практичних, тлумачить науковець Т.Піроженко: «Розуміння дитиною шляху виконання дії, навички самоконтролю й самооцінювання, поява вольових якостей, вміння спостерігати, слухати, запам'ятовувати, бажання та воля у розв'язання поставлених завдань, здатності управляти своєю поведінкою [33] формують у дитини дошкільного віку нову соціальну позицію «школяр».

Посеред нових новоутворень, що з'явилися в саєм цьому віці необхідно більш детально зупинитися на супідрядності мотивів, а саме: набуття соціальних мотивів поведінки і діяльності, які потім будуть допомогати формувати внутрішню позицію учня.

За твердженням науковців, саме в дошкільному періоді вперше зароджується свідоме й самостійне опанування дитиною однієї дії над іншою. Це опанування, відповідно до думки О. Леонтєва, стає можливим тому, що в цьому віці утворюється порядок мотивів, що заснована на виокремленні більш важливих мотивів і підкорення їм менш важливих. Вчений фактично стверджує, що бере початок особистість. Сутність цього процесу полягає в тому, що утворюється абсолютно нове відношення мотивів та умінь дитини свідомо опанувати свої дії більш значним та дальнім цілям, хоча ці цілі можлтво для дитини й непривабливі [34].

Супідрядність мотивів старших дошкільників обумовлено свідомим вибором дитиною намірів, мотивів, які активізують діяльність дитини. Вона вчиться незважати на вторинні бажання, що зазначає Л. Божович у своїй праці[35]. Саме ці мотиви отримують якісний характер, що є важливим фактором переходу старшого дошкільника до початку навчання в початковій школі. Освітня діяльність зв'язана логічно із прийнятою освітньою задачею.

Основним мотивом дошкільника мати статус «школяра» - бажання та готовність відвідувати заняття в школі та початок навчання.

Науковиця Л.Божович зауважує що діти старшого дошкільного віку повинні бути готові не тільки до засвоєння знань, але й до нового способу життя, до нового відношення до оточуючих людей і своєї діяльності, що тісно з'єднана з переходом до шкільного навчання. Готовність старшого дошкільника до нової соціальної ролі має в собі належний рівень розвитку соціальних мотивів поведінки та діяльності [35].

Серед соціальних мотивів Л.Божович називає «необхідність та бажання дитини спілкуватись з іншими людьми, необхідність для

самоствердження особистості в схваленні, бажання дитини бути потрібним в соціальному оточенні» [35]. Дослідник, зазначила про важливість існування необхідності сформованості такого новоутворення, як «внутрішня позиція школяра». На її думку, цей критерій є основним в готовності дитини до школи, що облегшує процес навчання дитини.

«Внутрішня позиція школяра» являє собою систему потреб, які пов'язані з учінням як новою, серйозною та справжньою, відповідальною діяльністю, що втілює в собі новий, суспільнозначущий а, отже, дорослий спосіб життя. Але внутрішня позиція першокласника може бути і не потреба в нових знаннях, інколи джерелом є бажання просто прийти до школи. Так зазначає О.Проскура та додає про прагнення дитини змінити свою соціальну позицію дошкільника на соціальну позицію учня на основі своїх уявлень про неї [11].

Учені А.Венгер, Д.Ельконін, Т.Нежнова трактують поняття «внутрішня позиція школяра» – як систему потреб і прагнень, що пов'язані із школою, коли приналежність до шкільного досвіду першокласник переживає як власну потребу [34].

Внутрішня позиція «Я – школяр» є підґрунтям сформованості у майбутнього першокласника його позиції як учня, що можна охарактеризувати властивістю психіки дитини: поступовий перехід від розмірковування над тим, що відчувають навколишні люди, як він вже більш дорослий може впливати на інших.

Внутрішня позиція школяр, допомагає соціалізації та адаптації дитині до нового соціуму і переходить в соціальну позицію “школяр”: перехід від «Я – ідеального» до «Я – реального» уявлення про себе; формується адекватна самооцінка; відбувається розуміння своїх можливостей, що допоможе дошкільнику правильно розуміти

власні перемоги та невдачі, проектувати способи запобігання невдачам; розвивається довільність психічних пізнавальних процесів та навичок самоконтролю; мотивацію до навчальної діяльності.

Дошкільник навчається спілкуванню із собою, починає розуміти себе та опанувати власні прагнення та почуття під впливом нових зовнішніх норм та вимог [11].

На основі досліджень О. Деркач, можна зробити висновки, що соціальна роль «школяр» у шестирічних та семирічних першокласників формується по-різному: у семирічних школярів процес адаптації відбувається за три місяці, у шестирічних – протягом півроку. Окрім цього, соціальна роль «школяр» у семирічних першокласників формується механічно в процесі навчально-пізнавальної діяльності, тоді як у шестирічок вона формується через відповідну та систематично-цілеспрямовану роботу [11].

О.Ковшар стверджує, що поняття соціальної позиції «школяр» містить в собі розуміння дошкільником необхідності та порядку виконання навчальних дій, навички самоконтролю й самооцінювання, навички розвитку вольових якостей та супідрядностей мотивів, а також розвиток соціальних мотивів поведінки і діяльності, що в майбутньому будуть встановлювати внутрішню позицію учня.

Т.Піроженко наголошує, що провідним із новоутворень дошкільного дитинства є формування «внутрішніх етичних інстанцій» [33]. Продовжуючи думку психологів-класиків, Т.Піроженко пов'язує їх утворення з формуванням нового типу взаємодії дитини та дорослим. Дорослий виступає для дитини взірцем(зразком). Виникнення перших етичних понять є, що не

іншим, як процесом засвоєння (еталонів) зразків поведінки, пов'язаних з їхньою оцінкою дорослими. В цей час у дитини появляється інший тип поведінки, його іменують особистісним [34]. Дитина на постійній основі, свідомо та несвідомо прагне діяти відповідно до завдань дорослих і продовжує засвоювати ті чи інші норми, а також правила й оцінки дорослих [34].

За твердженням В. Котирло, якісних психічних новоутворень дітей старшого дошкільного віку становить сформована довільність психічних процесів, а саме: в період 5-7 років довільно керованими стають не лише дії, а й вчинки та поведінка дитини взагалі [23].

За Л.Божович зазначимо, що створене новоутворення полягає в появі у дошкільників бажання діяти не тільки відповідно людських цінностей, але дитина відмовляється від того, що їй подобається [35]. Набуває вміння регулювати власну поведінку, що стверджує Т. Піроженко, – найбільш важливий показник загального розвитку, а отже свідчення готовності дитини до навчання у школі [25].

В. Котирло засвідчує, що довільність поведінки дошкільника стає помітним у здатності спрямовувати власну психічну активність та та вміння керувати собою відповідно до вимог того чи іншого завдання й діяльності загалі; до правил поведінки та морально-етичних норм, відповідно до віку дитини [23]. Довільність визначається здатністю дитини свідомо регулювати свою поведінку та діяльність взагалом, а також керувати власними вчинками, тобто робити не те, що хочеться, що «саме собою робиться», а те, що треба робити саме зараз, і саме так, як потрібно. Тобто силою волі дитина має закінчити дію, яка «сама проситься» для того щоб зробити те, що соціально необхідно зараз, навіть якщо не дуже хочеться це робити.

Науковиця Г. Беленька [2] стверджує, що довільна поведінка дитини тісно пов'язана з розвитком сили волі та свідомості, а також особливо яскраво стає помітним під час подолання перешкод, хоч внутрішніх хоч зовнішніх. Це відбувається поступово тоді, як дитина зосереджена на важливих для себе цілей та прагне їх реалізації завдяки власним зусиллям. Таким чином, самостійність, відповідальність та ініціативність набирають сили, що продовжує думку В.Котирло [23].

Проаналізуємо основні характеристики соціальної позиції “школяр”. Акцентуємо увагу на самостійність. Самостійність – це процес узагальнена якості особистості, що стає очевидним в таких характеристиках як: ініціативність, критичність, адекватність самооцінки та відповідальності за наслідки власної діяльності та поведінці в соціумі. Самостійність – це вміння встановлювати мету та досягати її, знаходити розв'язок проблеми власними силами та вміннями [20]. Науковиця О.Ковшар стверджує, що поняття самостійності як базової якості особистості має дві головні частини – свобода вибору та здатність відповідати за неї. Можна сказати, що рівень самостійності відповідає віку дитини, якщо вона розуміє ситуацію, приймає сама рішення та знаходить засобом гри, як провідної діяльності досягає своїх цілей [20].

Внаслідок розвиненості і зрілості вище зазначених психічних процесів, у дитини з'являються абсолютно нові можливості виразити своє «Я» у всіх видах діяльності. Дошкільник може вчиняти не тільки за показаним зразком, а й на креативному рівні. Зазначимо, що креативність – це здібність до творчості, рівень творчої обдарованості, що проявляються в таких процесах, як: мислення, спілкування та окремих видах діяльності, що являють більш-менш стійку характеристику особистості [25]. Креативність

можна трактувати, як: винахідливість та оригінальність мислення; здатність дошкільника до творчості; бажання робити нове, продукування нестандартних ідей[25].

Т.Піроженко стверджує: «Творчий рівень будь-якої діяльності відповідає особистісному рівню розвитку дитини, що визначає нові завдання її розвитку - Хочу, Можу та Буду:

- поєднання рушійних сил, самостійність та активність («Хочу!»);
- бажання діяти - знання, уміння та навички («Можу!»);
- формування вольової поведінки в бажанні досягти цілей («Буду!»)» [25].

«Пізнавальна активність дитини у всіх видах діяльності формує її особистісні якості, такі як позитивне сприймання своїх думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень до формування основ світогляду й розвиненості пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичних переживань, реалістичних намірів» - зазначає Т. Піроженко у своїй праці [25].

Далі, посеред основних особливостей особистості, що охарактеризовують готовність старших дошкільнят до нової соціальної ролі «школяр», О.Ковшар відносить також ініціативність.

Під ініціативністю розуміє здатність та схильність до самостійних і активних дій, безпосередніх починань і розвитку, в тій мірі, якій дитині дана свобода і як вона сприймає соціальну вимогу [22].

І. Бех зазначає, що найпростіші суспільні мотиви, призводять до дотримання загальних моральних цінностей, норм поведінки не за зовнішнім примусом, а за власної ініціативи, за внутрішніми переконаннями дитини [2]. У дошкільників ініціативність можна

виявити у таких процесах, як: спілкування, предметна діяльність, гра, експериментування. Ознаками ініціативності можна виділити: власні соціально значущі дії, активність та ініціативність у справах, бажання до самостійних вольових творчих дій.

Ініціативність - це внутрішнє бажання дошкільника вільно та безпечно діяти у звичному йому середовищі – у побуті, грі, навчанні. Розуміти для чого обмежує свою діяльність. Свобода та безпечність поведінки. Ці характеристики формуються завдяки вільній та ініціативній діяльності дитини, спочатку за допомогою та спільно з дорослими, а потім вже у вільній діяльності [2].

Тобто формування базових якостей особистості старшого дошкільника відбувається у змісті розуміння про себе, розуміння власних рис характеру, своїх можливостей, дій і вчинків, бажань та мотивів. Наслідки своїх фізичних і моральних вчинків. Відношення до навколишньої дійсності та бажання до самопізнання, таким чином формується самосвідомість дитини [25]. Повноцінний розвиток таких психічних процесів, як увага, пам'ять, мислення та ін. – є необхідною умовою для розвитку самосвідомості.

Наступним компонентом самосвідомості дошкільника є самоставлення. Як зазначає І.Бех, поява самоставлення як зрозумілого ставлення до власних особистісних можливостей з являється після розуміння ставлення до навколишнього [2]. Поява ставлення до себе як особистоті у дітей старшого дошкільного віку тісно пов'язано з поняттям «Я – концепція»: розуміння себе забезпечує гармонійний розвиток особистості та рівень самоідентифікації дитини, активність дитини в процесі формуванні позитивної «Я-концепції» [25].

О.Ковшар описує самооцінку – як провідний компонент «Я-концепції» особистості, що повністю включає самооцінювання,

оцінку своїх можливостей та свого місця в соціумі [21]. Самооцінка є основною характеристикою розвиненої самосвідомості і спонуканням для зростання особистості. Дитяча самооцінка формується на основі відношення до дитини в сім'ї та взаємин дитячого колективу [21].

Старші дошкільники стверджують, що їх самооцінка є дещо завищена, а впевненість в собі, дає змогу відчайдушно братися за нову справу, вірити у власний успіх, ризикувати та легко засвоювати нові сфери дійсності [25].

Отже, зазначає Т. Піроженко: «У дітей старшого дошкільного віку розвивається нова соціальна ситуація розвитку. У дитини вже є елементарні обов'язки. Проходять зміни в способі життя, змісті та формах спілкування з оточуючими, друзями. У дитини виникають нові потреби, інтереси й наміри».

О.Ковшар описує поняття готовності до нової соціальної позиції «школяр», що проявляється у свідомому ставленні до дорученої справи, з'являються початки почуття відповідальності, зростає здатність дитини до самооцінки, формуються почуття дружби. Одним із досягнень розвитку старшого дошкільника є вміння оволодіти довільним регулюванням власної поведінки, як найбільшого показника загального розвитку.

Таким чином, приєднуємось до визначення О.Ковшар: «Готовність дітей старшого дошкільного віку до нової соціальної позиції «школяр» розуміємо як наявність у них базових якостей цілісної особистості, розвиток усіх психічних процесів відповідно до вікової категорії; становлення якісних психічних новоутворень у дітей шести років, як-от: внутрішніх морально-етичних інстанцій, довільність поведінки, самостійність і відповідальність,

креативність, ініціативність, свобода і безпечність поведінки, самооцінка, самоствалення, самосвідомість».

1.2. Характеристика феномена «наступність». Наступність дошкільної та початкової освіти.

У Законі «Про освіту» наголошується, що саме наступність – одна з важливих умов безперервності освіти, що певним чином має забезпечити процес єдності та взаємозв'язку мети, змісту, методів, способів, організаційних форм навчання і виховання з урахуванням вікових особливостей дітей [26].

У контексті неперервної освіти наступність є одним із основних її принципів. Так, у термінологічних словниках термін «наступність» пояснюється як взаємозв'язок між явищами у процесі розвитку природи, суспільства й пізнанні, «коли нове, змінюючи старе, зберігає в собі деякі його елементи» [10]; об'єктивний, необхідний «зв'язок між різними етапами чи ступенями розвитку, сутність якого полягає у збереженні тих чи тих елементів цілого чи окремих його характеристик при переході до нового стану» [4].

У педагогіці наступність пояснюється як один із законів педагогіки, як загально-педагогічна закономірність, і як загально-дидактичний принцип, і як принцип неперервної освіти [5].

Я.Коменський стверджував, що всі заняття у дітей повинні організовуватися так, щоб “наступне завжди ґрунтувалося на попередньому, а попереднє зміцнювалося наступним...” [4].

А.Симонович наголошувала про необхідність встановлення взаємозв'язку між дошкільним освітнім закладом, школою та сім'єю. Науковець окреслила, що дошкільний освітній заклад здійснює загальний розвиток дітей, а школа, продовжує,

грунтуючись на ньому [33]. Проблему наступності як засобу вирішення наявних освітніх проблем вивчав В.Сухомлинський. Одну з шляхів проблеми наступності науковець вбачав у організації такої роботи педагогів дошкільного закладу і школи. В.Сухомлинський писав : «За рік, який передує навчанню у школі, необхідно педагогу пізнати кожну дитину, вивчити індивідуальні особливості її сприймання, мислення і розумової праці» [31]. «При цьому, – стверджував В.Сухомлинський, – залишається невирішеним питання: коли найбільш доцільно починати навчання грамоти – тоді, коли дитина сіла за парту і стала учнем першого класу, чи, може бути, трохи раніше, в дошкільні роки» [31]. Стосовно проблеми наступності вчений тримався думки: «...Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дітей. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує сьогодні робити те, що робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не приголомшує нових вражень» [31].

Важливу роль вчений відводив підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи з першокласниками. В.Сухомлинський представляв реальні завдання у своїй школі перед вчителями, що будуть працювати в перших класах:

а) на етапі дошкільної підготовки всебічно вивчити індивідуальні особливості та інтелектуального розвитку кожної дитини;

б) визначити пізнавальні інтереси, рівень сформованості вміння та навичок (читання, складання розповідей та підготовленість рук дитини до письма), її фізичний та психічний розвиток [31].

Для забезпечення цих завдань потрібно гарантувати безпечний період дитини в перші місяці навчання у школі. Вчений додає що, батьки не повинні стояти осторонь.

Загальні проблеми наступності між дошкільною і початковою освітою можна знайти відображення у працях таких науковців (Л.Артемова, А.Богущ, З.Борисова, Л.Венгер,В.Давидов, Д. Ельконін, О.Запорожець, О.Ковшар,В.Котирло,В.Кузь,Г.Люблінська, З. Плохій, О. Проскура, О. Савченко,Т. Степанова та ін.).

Класичний вислів М. Львова: «Наступність – це вищий щабель розвитку, коріння якого проросли в попередньому ґрунті, «це погляд знизу ввверх»». Це загальноживане твердження.

В академічній педагогіці поняття наступності між дошкільною й шкільною освітою визначає перехід дітей до школи з таким рівнем розвитку й виховання, що відповідають вимогам шкільного навчання й передбачають опору на знання, вміння та якості, які вже були набуті дошкільниками, їх активне використання для подальшого та всебічного розвитку учнів [10].

С.Черемцева, досліджуючи проблему наступності стверджує, що саме наступність являється головною умовою переходу дитини від закладу дошкільної освіти до початкової школи, а також забезпечує процес неперервності освітнього простору дошкільників і молодших школярів, що позитивно сприяє цілісному й особистісному розвитку кожного дошкільника, допомагає створити середовище для активної, соціальнозначущої особистісної життєдіяльності дитини [29].

А.Богущ стверджує, що досягнення наступності в дошкільній та початковій ланці освіти здійснюється спільним методичним забезпеченням, обґрунтованими на основі взаємозв'язку в

освітньому процесі освітніми програмами, дотриманням послідовності від простого до складного в процесі навчання, системою методичних засобів.

Наступність закладу дошкільної освіти та початкової школи зазвичай встановлюється двобічним зв'язком, який складається, з одного боку, спрямованістю навчально-виховної роботи в дитячому садку на ті вимоги, які будуть пред'явлені дітям у школі, а з іншого - опора вчителя на набутий старшими дошкільниками рівень розвитку, на знання, навички та досвід дітей [4].

Отже, наступність, за визначенням О.Ковшар у системі дошкільної та початкової освіти розуміється як їх взаємозв'язок та забезпечує можливість цілісного розвитку особистості дитини.

А. Богуш вважає впровадження наступності в компетентності класоводів до програм та методик навчання і виховання дітей у закладі дошкільної освіти, результатами набуття дітьми знань за всіма розділами програми, компетентностей і подальший їх розвиток вчителем початкової школи [4].

Л.Виготський назвав провідну функцію наступності: «Наступність в роботі дитячого садка та початкової школи – це не тільки традиційна наступність у змісті, методах, формах і прийомах, але це, перш за все, – бачення і реалізація наступності в лініях, основних аспектах розвитку особистості дошкільника та молодшого школяра» [33].

А. Богуш наголошує, що для реалізації принципу наступності між дошкільною та початковою освітою потрібна детальна обізнаність вчителів перших класів зі змістом БКДО та ДСПО (державними стандартами дошкільної та початкової освіти), методиками навчально-виховної роботи в дошкільному закладі; освітніми програмами. Для цього необхідно створити в перших

класах освітньо-розвивальне середовище, яке б забезпечило адаптаційний період, налагодити випуск відповідних меблів, створити ігрові зони, відповідно підготувати вчителів-класоводів до роботи з майбутніми учнями, методиками спілкування з дітьми, організації ігрової діяльності [4].

Отже, завдання наступності - передбачати орієнтацію вихователів закладів дошкільної освіти, а також вчителів початкових класів на спільну діяльність з дітьми та повинні звертати увагу на вікові індивідуальні особливості та спонукати до творчого самовиявлення, зберігати унікальність і самобутність дошкільного дитинства, забезпечувати літичний, безкризовий перехід дошкільника в соціальну позицію “школяр”.

1.3. Партнерська взаємодія педагога-вихователя та вчителя початкових класів в підготовці старших дошкільників до нової соціальної позиції “школяр”.

Наявність партнерської взаємодії вихователів ЗДО, вчителів початкової школи є запорукою здійснення наступності та підготовки старших дошкільників до соціальної позиції “школяр”.

В педагогічній практиці «взаємодію розглядають як особливу форму взаємозв'язку між процесами, діями, явищами, людьми в діяльності для зміни одних якостей на інші. їх початкових якостей» [29].

Педагогічна взаємодія – це особлива форма зв'язку між учасниками освітнього процесу. В результаті педагогічної взаємодії відбувається взаємозбагачення інтелектуальної, емоційної, діяльнісної сфери суб'єктів взаємодії.

Педагогічна взаємодія розвивається тоді, коли йде процес збагачення знань, розвитку індивідуальності, психіки як дитини, так і педагога [29].

За О.Киричуком, педагогічна взаємодія розглядається як спільна робота вихованця й педагога, що ґрунтується завдяки взаєморозумінню [24]. Дослідник убачає в педагогічній взаємодії узгодженість процесу виховання та спілкування.

Науковці виділяють наступні елементи педагогічної взаємодії:

- упізнання один одного через взаємопізнання, позитивну оцінку особистісних та індивідуальних рис, здібностей і можливостей;
- взаєморозуміння, спільність у мотивах, у діяльності, що дозволяє досягати мети, сприяє спільності інтересів та надає можливості для розкриття здібностей кожного;
- зміна поведінки через взаємовплив почуттів та думок учасників;
- готовність до спільних дій через двобічні взаємовідносини [24].

Освітній процес називають інтерактивний якщо така взаємодія носить суб'єкт-суб'єктний характер. Таку взаємодію можна охарактеризувати високою інтенсивністю спілкування та комунікації.

Педагогічну взаємодію в організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти і початкової школи вивчала Л.Федорович. Науковець акцентувала, що зміст даної взаємодії полягає у спільному вирішенні сім'єю, дошкільним закладом та школою завдань педагогічного процесу. Педагогічна взаємодія гуртує педагогів, батьків та їх дітей, що забезпечує їх активний взаєморозвиток[3].

Досвід педагогічної взаємодії на основі наступності між дошкільною та початковою освітою є досвід В.Сухомлинського. За твердженням вченого, батькам і вчителям слід глибоко розуміти, що

ні школа без сім'ї, ні сім'я без школи не можуть вирішити найтонші та найскладніші завдання генезису людини [31]. В. Сухомлинський вважав, що радість та моральні взаємини є надійною ланкою, яка пов'язує сім'ю та школу в процесі підготовки майбутніх першокласників, а дітям захоотою до навчання, впровадження інтелектуальної діяльності в освітньому процесі [31].

Отже, сучасні науковці педагогічну взаємодію розглядають як процес, що стається між суб'єктами освіти, а саме: вихователем і вихованцем, вихователями та вихованцями, педагогами та батьками, педагогами між собою в освітньому процесі та спрямовано на розвиток особистості кожного із суб'єктів взаємодії. Таку взаємодію науковці називають партнерською.

Партнерська педагогічна взаємодія - це процес спільного впливу педагога-вихователя, вихованців, батьків, вчителів початкової школи в результаті освітньої діяльності. Партнерська взаємодія сприяє реалізації можливостей старших дошкільників; плануванню і координації дій вихователів ЗДО, адміністрації закладу, вчителів початкової школи та керівників загальноосвітніх шкіл; виникнення міжособистісних відносин.

За твердження О.Ковшар, партнерська педагогічна взаємодія в передшкільній освіті – інтенсивна комунікативна діяльність всіх суб'єктів педагогічного процесу, а також різноманітність і зміна видів, форм та засобів діяльності.

Процес партнерської взаємодії має бути побудований на основі наступності дошкільної та початкової освіти. Такому процесу властива інтегрованість, комплексність та інтерактивність. Основними принципами партнерської взаємодії на основі наступності є такі складові: дитиноцентризм; єдність педагогічних вимог до дитини; суб'єкт-суб'єктні партнерські відносини

вихователів, дітей і батьків, учителів, дітей і батьків, вихователів, дітей і вчителів; виховна суб'єкт-суб'єктна взаємодія педагогічного та дитячого колективу в педагогічному процесі. Сім'я є рівноправною поряд із закладами освіти у вихованні та становленні особистості дитини.

Особистість дитини в освіті є самою високою цінністю, але системний розвиток дитини можливий тільки одночасно з розвитком усіх суб'єктів взаємодії, на основі наступності, а суб'єкти виступають партнерами. Це сприяє цілеспрямованому становленню особистості дитини.

Отже, партнерська взаємодія у дошкільній освіті, за визначенням О.Ковшар – це спільна колективна діяльність різних соціальних груп, мету діяльності поділяють всі учасники цієї групи і вона призводить до позитивних результатів і ефектів.

Партнерська взаємодія всіх суб'єктів організації взаємодії: заклад дошкільної освіти, початкова школа, методичний зв'язок між ними, громадськість, батьки старших дошкільників. Всі учасники утворюють мультивзаємодію, що вказує на якісно новий рівень професійних контактів між ними.

Партнерську взаємодію в організації передшкільної освіти визначаємо за О.Ковшар: «Організація принципової єдності впливів сім'ї, дошкільного навчального закладу, початкової школи, громадськості у формуванні готовності дитини старшого дошкільного віку до переходу її на нову соціальну позицію «школяр». Суб'єктами партнерської взаємодії в дошкільній освіті є діти, батьки, вихователі, вчителі початкових класів, заклад дошкільної освіти та початкова школа.

Висновки до першого розділу

За підсумками розділу описана соціальна ситуація розвитку старшого дошкільника й учня першого класу.

Вступ дошкільника до навчання в школі змінює весь «образ його життя». З'являється новий соціальний статус дитини в суспільстві—школяр, учень, нові обов'язки й особиста відповідальність перед суспільством за їх виконання.

О.Ковшар стверджує, що соціальна позиція «школяр» включає розуміння дошкільником навчальної задачі, навчальних дій. Володіння ним навичками самоконтролю й самооцінювання. Розвиток у дитини старшого дошкільного віку вольових якостей, супідрядності мотивів поведінки. Значення має і розвиток соціальних мотивів поведінки, діяльності, які надалі будуть визначати внутрішню позицію учня.

Акцентуємо увагу, що для реалізації партнерської педагогічної взаємодії першочергове значення має наступність між дошкільною й шкільною ланками освіти. Дотримання принципу наступності дозволяє передати дітей до школи з таким рівнем розвитку й виховання, що відповідає вимогам шкільного навчання й передбачає опору школи на знання, вміння, якості, що вже були набуті дошкільниками.

Отже, завдання наступності орієнтувати і вихователів дошкільних закладів, і вчителів початкових класів на сумісну діяльність з дітьми, при цьому врахувати вікові індивідуальні особливості дитини, зберегти унікальність і самобутність дошкільного дитинства, забезпечити поступовий перехід дошкільника в соціальну позицію «школяр».

Наявність партнерської взаємодії вихователів ЗДО, вчителів початкової школи є запорукою здійснення наступності та підготовки старших дошкільників до соціальної позиції “школяр”.

Партнерська педагогічна взаємодія є результатом якісної освітньої діяльності. Партнерська взаємодія сприяє реалізації можливостей старших дошкільників; плануванню і координації дій вихователів ЗДО, адміністрації закладу, вчителів початкової школи та керівників загальноосвітніх шкіл; виникненню міжособистісних відносин.

РОЗДІЛ 2. ПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ “ШКОЛЯР”.

2.1 Стан підготовка до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога- вихователя та вчителя початкових класів.

Умови сьогодення ставлять перед особистістю багато завдань та вимог. Пошук нових підходів до розв'язання проблеми введення дитини у нове соціальне середовище, тобто до світу людей є актуальною проблемою

Ядром соціальної ситуації розвитку майбутнього першокласника є новий внутрішній стан дитини, нові переживання.

Але у старшого дошкільника не може бути повністю сформованих «шкільних» якостей. Вони складаються в процесі тієї діяльності, для якої є необхідними. Також для цього необхідно створити специфічних умови, а саме організацію підготовки дітей до школи на основі наступності педагога вихователя та вчителя початкових класів.

Розвиток базових якостей особистості старшого дошкільника: довільність поведінки, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода і безпечність поведінки, самосвідомість, самоствавлення, самооцінка які є фундаментальними для дошкільного дитинства та визначають і забезпечують адаптацію дитини до нового соціального статусу — школяра.

Отже, за твердженням О.Ковшар, уточнюємо поняття - готовність дітей старшого дошкільного віку до нової соціальної позиції «школяр» розуміємо як сформованість у них базових якостей цілісної особистості, розвиток усіх психічних процесів відповідно до вікової категорії; пізнавально-мовленнєвої активності; становлення якісних психічних новоутворень у дітей шести років, як-от: внутрішніх морально-етичних інстанцій, довільність поведінки, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода і безпечність поведінки, самооцінка, самоствавлення, самосвідомість

Під час взаємодії з оточуючими відбувається соціалізація дитини, засвоєння нею відповідної системи цінностей, норм загальнолюдської культури.

Базовий компонент дошкільної освіти в освітніх напрямках “Дитина в соціумі”, “Гра дитини”, “Особистість дитини” наголошує на процесі соціалізації та підготовки до нової соціальної позиції “школяр”.

[1].

За Комплексною програмою розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку “Соняшник” (автор Л. В. Калуська) серед показників готовності дошкільника до школи визначені такі складові готовності, що орієнтують на визначення у дошкільників соціальної позиції “школяр”: *мотиваційна готовність*, а саме:

сформованість бажання іти до школи вчитися; прагнення навчатися, щоб здобути нові знання; одержати новий соціальний статус школяра і знайти більше друзів; *емоційно-вольова готовність*: сформованість уміння керувати своєю поведінкою та емоціями у різноманітних ситуаціях спілкування та спільній діяльності; долати труднощі під час виконання завдань, емоційно відгукуватися на переживання інших (емпатія); наявність таких вольових якостей, як самостійність, цілеспрямованість, зосередженість, відповідальність, дисциплінованість, посидючість, наполегливість, рішучість, сміливість, уміння налагоджувати ділові та емоційно позитивні взаємини з дорослими й однолітками; готовність докладати відповідних вольових зусиль для виконання завдань; соціальна готовність: усвідомлення свого “Я”, місця у родині та в групі однолітків; сформованість елементарних навичок соціальної поведінки в різних видах діяльності та взаємодії із дорослим і дитячим соціальним оточенням; уміння узгоджувати особисті та колективні інтереси[16].

Для визначення соціальної позиції “школяр” були підібрані діагностичні методики (Додаток А). Пропонуємо тест на визначення сформованості “внутрішньої позиції “школяр”, де можливо визначити методом бесіди та аналізу відповідей стан мотивації старшого дошкільника до школи. Соціалізація до нової позиції “школяр” старшого дошкільника відбувається головним чином, через гру. Саме тому постійно розробляються нові й удосконалюються вже існуючі методики розвитку, спрямовані на те, щоб подати інформацію в простій, доступній, ігровій формі - тобто тієї, яка буде цікава.

Ігри для соціалізації вчать приймати відповідальність, домовлятися про ролі, ефективно спілкуватися, з гідністю програвати й перемагати.

Для прикладу наведемо три гри, які покращать розуміння, як допомогти соціалізуватися дошкільнику: “Чарівні окуляри”, “Телеграф”, “Магазин іграшок”.

Отже аналіз нормативних документів, освітніх програм, методичної літератури спрямовує організацію освітнього процесу закладу дошкільної освіти на формування у старших дошкільників соціальної позиції “школяр”.

2.2. Методичні рекомендації з підготовка до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів.

Особливості підготовка до нової соціальної позиції ” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів представимо такі форми спільної діяльності. Проаналізовано досвід партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти, що представлений на порталі ”Всеосвіта”, “На урок”, вебінарів “Будь справним першачком”,порталу“Освіторія”;методичного журналу ”Вихователь-методист”.

Серед загальних форм методичної роботи потрібно виділити такі: ділові ігри «Адаптація випускників ЗДО до нових умов шкільного життя: проблеми та шляхи розв’язання», конкурси на найкращу методичну стінівку «Здрастуй, школо!», розробка

наочного та демонстраційного, дидактичного матеріалу для ЗДО і 1 класі школи.

Виділимо наступний зміст для консультацій вихователів, вчителів початкових класів та батьків майбутніх першокласників.

Консультації для вихователів:

- єдність вимог вихователя та вчителя – запорука наступності;
- ознайомлення з дидактичним матеріалом та методичною літературою для початкових класів – зв'язок в організації освітнього процесу ЗДО та початкової школи.

Консультації для вчителів початкових класів:

- літичний перехід до шкільного навчання – умова неперервного розвитку особистості дитини;
- шляхи запобігання дезадаптації до навчання.

Консультації для батьків майбутніх першокласників:

- психологічні та фізіологічні особливості розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- соціалізація дітей, які не відвідують ЗДО;
- поради вчителя стосовно підготовки дитини до навчання в школі;
- підготовленість дитини до нової соціальної ролі «школяр»;
- створення умов для фізичного здоров'я дитини.

Наступною формою підготовки до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів спільні форми методичної роботи:

- педагогічні ради: «Наступність у роботі школи і дитячого садка»; «Організація сприятливого розвивального простору дошкільного навчального закладу і початкової школи»; педагогічні мости «Єдність вимог вихователя та вчителя – запорука

наступності», «Обмін думками. Аналіз й обговорення уроків у школі та занять у ЗДО»;

- семінари – практикуми: «Проблеми адаптації до шкільного навчання»; круглі столи «Форсування інтелектуального розвитку майбутніх школярів: за чи проти», «Єдність, взаємодія та узгодженість форм, методів і прийомів освітньої роботи з дітьми п'яти років та молодшого шкільного віку»; «Літичний перехід до шкільного навчання – умова безперервного розвитку особистості дитини», «Шляхи запобігання дезадаптації дітей до навчання»; засідання творчих груп вихователів ЗДО і вчителів початкових класів «Взаємодія дошкільного навчального закладу і школи».

Дієвою формою наступності педагогів вихователів та вчителів початкових класів пропонуємо засідання творчих груп. Завдання творчих групи визначено такі: знайомити педагогів дошкільної та початкової ланок загальної середньої освіти з дієвими формами партнерської взаємодії в організації передшкільної освіти; змістом, методами та формами навчально-виховної роботи в дошкільних навчальних закладах і початковій школі; розробити індивідуальні, колективні та нетрадиційні форми методичної роботи у підвищенні рівня компетентності педагогів у вирішенні проблеми наступності ігрових форм навчальної діяльності дошкільників і учнів початкових класів.

Представлені форми наступності педагогів-вихователів та вчителів початкових класів щодо підготовки дітей старшого дошкільного віку до нової соціальної позиції “школяр” дають можливість на основі партнерської взаємодії виконати поставлену мету.

Висновки до другого розділу

За підсумками вивчення стану підготовки до нової соціальної позиції “школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів прийшли до таких виновків.

За твердженням О.Ковшар, уточнили поняття - готовність дітей старшого дошкільного віку до нової соціальної позиції «школяр», а саме - сформованість у них базових якостей цілісної особистості, розвиток усіх психічних процесів відповідно до вікової категорії; пізнавально-мовленнєвої активності; становлення якісних психічних новоутворень у дітей шести років, як-от: внутрішніх морально-етичних інстанцій, довільність поведінки, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода і безпечність поведінки, самооцінка, самоствавлення, самосвідомість

Аналіз нормативних документів, освітніх програм, методичної літератури спрямовує організацію освітнього процесу закладу дошкільної освіти на формування у старших дошкільників соціальної позиції “школяр”. Також представлена діагностична методика щодо визначення внутрішньої позиції “школяр” та інші види діагностики.

Проаналізовано досвід партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти, що представлений на порталі “Всеосвіта”, “На урок”, вебінарів “Будь справним першачком”, порталу “Освіторія”; методичного журналу “Вихователь-методист”.

Особливості підготовка до нової соціальної позиції ”школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів - спільні форми партнерської діяльності.

Серед спільних форм методичної роботи слід також виділити такі: ділові ігри «Адаптація випускників ЗДО до нових умов шкільного життя: проблеми та шляхи розв'язання», конкурси на найкращій методичний стенд «Здрастуй, школо!», розробка наочно-демонстративного та дидактичного матеріалу для ЗДО і 1 класі школи.

Консультації для вихователів: єдність вимог вихователя та вчителя – запорука наступності; ознайомлення з дидактичним матеріалом та методичною літературою для початкових класів – зв'язок в організації освітнього процесу ЗДО та початкової школи.

Відповідні консультації для вчителів початкових класів, методичні заходи, як круглі столи, творчі об'єднання педагогів, семінари з реалізації принципу наступності сприяють основному завданню - підготовки старших дошкільників до нової соціальної позиції “школяр”.

ВИСНОВКИ

Основним завданням, стратегією розвитку сучасної освіти є реалізація принципів наступності і перспективності в системі неперервної освіти. Введення старших дошкільників в нове соціальне середовище, пошук нових підходів до розв'язання проблеми наступності у переході дошкільника до нової соціальної позиції “школяр” є актуальною проблемою.

Перехід до шкільного навчання змінює все життя дитини-дошкільника, з'являється нове соціальне положення дитини в суспільстві – школяр, учень, нові соціальні вимоги до його особистості, нові обов'язки й особиста відповідальність перед суспільством і країною за їх виконання.

Але у старшого дошкільника не може бути повністю сформованих «шкільних» якостей. Вони складаються в процесі тієї діяльності, для якої є необхідними. Також для цього необхідно створити специфічних умови, а саме організацію підготовки дітей до школи на основі наступності педагога вихователя та вчителя початкових класів.

Розвиток базових якостей особистості старшого дошкільника: довільність поведінки, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода і безпечність поведінки, самосвідомість, самоставлення, самооцінка які є фундаментальними для дошкільного дитинства та визначають і забезпечують адаптацію дитини до нового соціального статусу — школяра.

В дослідженні проаналізовані наукові джерела та уточнити сутність понять «соціальна позиція “школяр”, “наступність”, “наступність педагога-вихователя та вчителя початкових класів”, ” партнерська взаємодія педагога-вихователя та вчителя початкових класів”.

При переході до нового соціального положення дитини в суспільстві—школяр, учень, з являються нові соціальні вимоги до його особистості, нові обов’язки й особиста відповідальність перед суспільством і країною за їх виконання.

Було з’ясовано такі дефініції:

- соціальна позиція «школяр» включає в себе: усвідомлення дошкільником способу виконання навчальних дій, розвиток соціальних мотивів поведінки і діяльності, розвиток вольових якостей, супідрядності мотивів, навички самоконтролю й самооцінювання, які надалі будуть визначати внутрішню позицію учня;

- завдання наступності - передбачати орієнтацію і вчителів з дошкільної освіти та вчителів початкових класів на спільну діяльність з дітьми та повинні враховувати вікові індивідуальні особливості, спонукати до творчого самовиявлення, зберігати унікальність й самобутність дошкільного дитинства, забезпечує літичний, безкризовий перехід дошкільника в соціальну позицію “школяр”;

- партнерська взаємодія вихователів ЗДО, вчителів початкової школи є запорукою здійснення наступності та підготовки старших дошкільників до соціальної позиції “школяр”. Партнерська педагогічна взаємодія це процес спільної діяльності вихователя-педагога, вихованців, батьків, вчителів початкової школи в результаті освітньої діяльності. Партнерська взаємодія сприяє реалізації можливостей старших дошкільників; плануванню і координації дій вихователів ЗДО, адміністрації закладу, вчителів початкової школи та керівників загальноосвітніх шкіл; виникнення міжособистісних відносин.

Отже, серед завдань дослідження в контексті підготовки старших дошкільників до соціальної позиції “школяр” був детально описаний принцип наступності та шляхи реалізації партнерської взаємодії педагога-вихователя та вчителя початкових класів. Також розроблені методичні рекомендації з організації процесу соціалізації та підготовки до нової соціальної позиції” школяр” дітей старшого дошкільного віку засобом наступності педагога-вихователя та вчителя початкових класів .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. ; наук. кер. проф. А. М. Богуш. Київ : Світоч, 2020. 26 с.
2. Беленька Г. В. Особистість випускника дитсадка : базові якості *Дошкільне виховання*. 2015. № 7. С. 11–14.
3. Богуславська Т. М. Варіативні концепції наступності дошкільної і початкової ланок освіти (у вітчизняній педагогіці ХХІ ст.) *Психолого-педагогический поиск : науч.-метод. журнал*. 2009. Вип. 9. С. 121.
4. Богуш А. М. Дефініції «Дитинство», «Духовність» і «Довкілля» у педагогічній спадщині В. Сухомлинського .Педагогічні нотатки та роздуми. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС», 2014. С. 45–58.
5. Богуш А. М. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.
6. Богуш А. М. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі.Одеса : ПНЦ АПН України, 2013.492 с.
7. Вашуленко О. В. Психологічні передумови організації повторення [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/6/visnuk_20.pdf (дата звернення: 15.03.2014).

8. Взаємодія суб'єктів педагогічного процесу : монографія / В. М. Гриньова, Р. В. Дорогих, С. Ю. Масич, Т. С. Розумна. Харків : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2016. 208 с.
9. Гонтаровська Н. Б. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини : монографія / Н. Б. Гонтаровська. Київ : Видавництво РВА «Дніпро-VAL», 2016. 623 с.
10. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення. Рівне : Волинські обереги, 2018. 192 с.
11. Деркач О. Я - школяр. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 12–13.
12. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] / Державний стандарт початкової освіти. Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF> (дата звернення : 24. 04. 2018).
13. Дошкільна освіта: словник-довідник / упоряд. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2017. 324 с.
14. Іщенко Л. В. Наступність у екологічному вихованні старших дошкільників і першокласників : монографія – Київ : Науковий світ, 2017. 112 с.
15. Калмикова Л. Теоретичні основи і шляхи вдосконалення мовленнєвої підготовки дітей до школи. *Початкова школа*. 2018. № 12. – С. 8.
16. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник»: підручник Тернопіль : Мандрівець, 2022. – 144 с.
17. Ковшар О. Розвиток процесу наступності в сучасній дошкільній та початковій освіті. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету: зб. наук. праць Мелітополь, 2018. Вип. 7. С. 234–240.
18. Ковшар О. Роль наступності та неперервності в структурі освіти / Олена Ковшар // Місце вчителя в сучасному світі: Другий

- Міжнародний конгрес (Одеса, 27-30 вересня 2012 року): матеріали доповідей. Одеса, 2019. С. 60–63.
19. Ковшар О. Специфіка реалізації принципу наступності в навчанні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2018. Вип. 37 С. 310–316.
 20. Ковшар О. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти : монографія ; Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ». Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 370 с.
 21. Ковшар О. Формування відповідального ставлення дошкільників до навчання в процесі наступності. Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. Ніжин, 2019. № 4. С. 118–121.
 22. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. Ч. 1. Київ : Освіта, 2019. 302 с.
 23. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкільця : навч. посіб.: У 3 ч. Ч. 2. Київ : Видавничий дім «Слово», 2015. 360 с.
 24. Наступність дошкільного навчального закладу і початкової школи у вихованні дітей: навч.-метод. посіб. / В. І. Кононенко, Н. В. Лисенко, І. М. Шоробура та ін.; за ред. проф. Н. В. Лисенко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 296 с.
 25. Піроженко Т. Чому «гальмує» дошкільна зрілість? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 7. С. 9–12.
 26. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академія, 2015. 436 с.
 27. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. кер. О. В. Проскура, Н. В. Кудикіна, В. У. Кузьменко. Київ, 2020. 281 с.
 28. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» Тернопіль : Мандрівець, 2019. 104 с.

- 29.Рогальська І. П. Системно-цілісний підхід до соціалізації особистості в дошкільному дитинстві. Наука і освіта. 2020. № 2. С. 110–114.
- 30.Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець ХІХ-ХХ століття) : монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 424 с.
- 31.Сухомлинський В.О.Вибрані твори:в5т.Т.2/ В. О. Сухомлинський. Київ.
- 32.Українське дошкілля. Програма/О. Білан, Л. Возна, О.Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2019. 86 с.
- 33.https://ufreida.com.ua/zapisnye_knizhki_l_s_vygotskogo_izbrannoe/
- 34.<https://kazedu.com/referat/103046>
- 35.https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/hrestomatia/11.php

